

انسان و جهان

تأليف : محمد اجلی

شرکت چاپ و نشر بین الملل
International Publishing Co.

شرکت چاپ و نشر بین الملل
وابسته به مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۸۴

اجلی، محمد، ۱۳۳۵ -
انسان و جهان / تألیف محمد اجلی - تهران : مؤسسه انتشارات امیر کبیر.
شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۸۴.
د، ۲۴۶ ص.

ISBN 964 - 304 - 209 - x

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا .
کتابنامه: ص ۱۹۵ - ۱۹۶؛ همچنین به صورت زیر نویس.
۱. انسان (اسلام) الف. عنوان.

۲۹۷ / ۴۶۶

۸ الف ۳ الف ۲ / ۲۲۶ BP

۸۳-۳۲۶۵۱ م

کتابخانه ملی ایران

انسان و جهان

تألیف

محمد اجلی

ناشر

شرکت چاپ و نشر بین الملل وابسته به مؤسسه انتشارات امیر کبیر

نوبت چاپ اول - پاییز ۱۳۸۴
چاپ و صحافی چاپخانه سپهر
شمارگان ۳۰۰۰ نسخه
قیمت ۱۶۰۰۰ ریال

ISBN 964 - 304 - 209 - x

شابک: x - ۲۰۹ - ۳۰۴ - ۹۶۴

حق چاپ محفوظ است

Mail: inttpub@inttpub.ir
WWW. Inttpub. Com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	مقدمه
۱۷	فصل اول: ضرورت انسان‌شناسی
۱۷	اهمیت شناخت انسان
۲۰	انسان از دیدگاه علوم مختلف
۲۰	الف. انسان در علم منطق
۲۱	ب. انسان در علوم فنی
۲۲	ج. انسان در علم زیست‌شناسی
۲۲	انسان از دیدگاه قرآن
۲۵	فصل دوم: گرایشهای وجودی انسان
۲۵	انواع گرایشهای وجودی انسان
۲۵	الف. تمایلات حیوانی

- ب. تمایلات بشری ۲۶
- ج. تمایلات انسانی ۲۶
- راز تمایلات سه گانه انسان ۲۷
- چگونگی پیدایش تمایلات ۲۹
- تعریف مرگ ۳۰
- تحلیل گرایشهای انسان ۳۳
- الف. جاه طلبی ۳۴
- ب. مقام پرستی ۳۵
- ج. زیبایی طلبی ۳۵
- کشمکش تمایلات مردم عادی ۴۳
- تمایلات پست از نظر اسلام ۴۵
- الف. خوردن ۵۶
- ب. میل به خوابیدن ۴۷
- ج. میل جنسی ۴۷
- د. فرزند دوستی ۴۸
- ه. خشم ۴۸
- تمایلات متوسط از نظر اسلام ۴۹
- وظیفه انسان در برابر تمایلات ۵۰
- فصل سوم: ساختار وجودی انسان ۵۳
- سرشت انسان ۵۳
- سرشت انسان از دیدگاه روایات ۵۴

۵۶	 دوگانگی سرشت
۵۷	 مراد از کلمه «روحی»
۵۹	 چگونگی آفرینش روح
۶۲	 مفهوم پست بودن ماده
۶۵	 انسان در میان دو گرایش
۶۶	 انسان در میان دو جاذبه
۶۷	 نفس در قرآن کریم
۶۸	 تفاوت نفس و شیطان
۶۹	 نقش شیطان در انحطاط انسان
۷۱	 نقش انتخاب
۷۲	 احکام الهی و انسان
۷۳	 حکم توجیه شرعی
۷۷	 فصل چهارم: ویژگیهای روح انسانی
۷۷	 الف. وجود امری
۷۹	 ماهیت زمان
۸۱	 نسیت زمان
۸۵	 عوالم ماده، مثال، ملکوت
۸۹	 ب. تجرد روح
۹۰	 محدودیت ابزار ادراکی دنیوی (مادی)
۹۳	 ج. حضور توجهی
۹۴	 مثال برای حضور توجهی

۹۷	راز توجه روح به جسم دنیوی
۹۹	د. ارتباط تعلقی
۱۰۱	ه. نیاز به ابزار
۱۰۳	۱. قالب دنیوی یا جسم
۱۰۴	۲. قالب مثالی
۱۰۵	۳. قالب قیامتی
۱۰۹	فصل پنجم: ابزارهای ادراکی انسان
۱۰۹	الف. جسم مادی
۱۱۰	ب. قالب برزخی
۱۱۲	کیفیت ادراک از طریق قالب برزخی
۱۱۶	برزخ و خواب
۱۱۹	ج. قالب قیامتی
۱۲۲	القای سلول‌ها
۱۲۴	ژنهای غیر فعال
۱۳۳	فصل ششم: تحلیل ادراک
۱۳۴	چگونگی دیدن
۱۴۷	چگونگی شنیدن
۱۴۸	چگونگی لمس کردن
۱۴۸	ادراک ما و موجودات پیرامونی
۱۴۸	چگونگی جهان خارج

آنچه درک نمی‌کنیم	۱۵۳
ادراک اهل برزخ	۱۵۴
ادراک از طریق قالب برزخی	۱۵۶
رابطه دنیا و برزخ	۱۵۸
تأثیر اعمال و حالات روحی در برزخ	۱۶۳
راز زیارت قبور	۱۶۵
فصل هفتم: مراتب حیات انسان	۱۷۳
الف. حیات دنیوی	۱۷۴
۱. معنای لغوی دنیا	۱۷۴
۲. دنیا در قرآن	۱۷۵
۳. علت پست بودن دنیا	۱۷۷
۴. مفهوم «نزدیک بودن» دنیا	۱۷۹
ب. حیات برزخی	۱۸۰
۱. میزان بهره‌مندی از قالب برزخی	۱۸۲
۲. روش بهره‌مندی از قالب برزخی	۱۸۴
۳. تدریجی بودن بهره‌مندی از قالب برزخی	۱۸۶
مفهوم مرگ اختیاری	۱۸۹
ج. حیات اخروی	۱۹۰
قیامت در قرآن کریم	۱۹۴
ویژگیهای جسم قیامتی	۱۹۸
معراج جسمانی و روحانی	۲۰۳

خلاصه و نتیجه	۲۰۶
بهشت و جهنم یا باطن زندگی	۲۰۹
فصل هشتم: رابطه انسان و جهان	۲۱۱
جایگاه انسان در جهان	۲۱۱
انسان مسجود فرشتگان	۲۱۲
ابلیس و آدم	۲۱۳
رابطه موجودات با قلب انسان	۲۱۶
نکته ذوقی	۲۲۴
رابطه موجودات با جسم انسان	۲۲۷
نقش انسان در جهان هستی	۲۳۱
مفهوم عرش الهی	۲۳۲
جایگاه امام یا انسان کامل در هستی	۲۳۳
سخن اهل سنت درباره جایگاه ولایت	۲۳۵
فهرست منابع	۲۳۹

مقدمه

بدون تردید تبیین مباحث اعتقادی به زبان روز و متناسب با اطلاعات مخاطبان، سیره رسولان الهی بوده و انبیای عظام با توجه و دقت تمام، مبانی اعتقادی و اسرار نظام هستی را متناسب با فهم مخاطبان و به زبان روز بیان می‌کردند؛ چنانکه پیامبر اکرم فرمود:

انا معاشر الانبياء امرنا أن نكلّم الناس على قدر عقولهم^۱

ما گروه پیامبران ما موریم با مردم به اندازه عقلشان سخن بگویم.

ائمه طاهرين عليهم السلام نیز که جانشیان بحق پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله هستند و خود در اتصال به عالم امر^۲ هدایت مردم را بر عهده دارند، سیره رسول اکرم را سرمشق خود قرار داده و با شناخت دقیق مخاطبان، رسالت خود را به نحو احسن انجام داده‌اند. اسرار نظام هستی، راه و روش تعالی شخصیت انسان و نیل به سعادت و کمال انسانی، در سخنان گهربار انبیای عظام و

۱. تحف العقول، حسن بن شعبه حرانی، انتشارات جامعه مدرسین، چاپ دوم، ۱۴۰۴ ق. ص ۳۷.

۲. اشاره به آیه «وجعلناهم ائمة یهدون بامرنا: آنها را امامانی قرار دادیم که به امر هدایت

می‌کنند» انبیاء/۷۳.

ائمه معصومین چنان در قالب ادبی اعجاز آمیزی تبیین شده است که در هر دوره و زمان و با هر نوع دانش و معرفتی برای بشر قابل تبیین است. هر پژوهشگر حقیقت جو با اندک کاوشی در منابع اولیه اسلام، به غنای معرفتی آن اذعان خواهد کرد؛ بخصوص در مورد عظیم ترین منبع معرفتی مکتب اسلام و معجزه جاودان پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله یعنی قرآن کریم که تنها اعجاز لفظی آن، به حدی گسترده و فراگیر است که توجه بزرگترین محققان ادبی جهان را به خود جلب نموده و هنوز بسیاری از ابعاد اعجاز آن کشف نشده است.

گسترده‌گی ابعاد اعجاز قرآن موجب شده تحقیقات و پژوهش‌های بسیاری در زمینه‌های مختلف آن صورت بگیرد. صاحب نظران حوزه ادبیات و بلاغت، به ترکیب جملات، دانشمندان فلسفه به جنبه‌های استدلالی، و دانشمندان رشته‌های دیگر نیز به تناسب تخصص خود در مورد اعجاز قرآن و شگفتی‌های کلمات ائمه طاهرين علیهم السلام سخن گفته و در زمینه‌های مختلف، آثار گران قدری بر جای نهاده‌اند.

این گونه مطالب و مباحث در مقام بحث و مناظره‌های علمی و مطالعه اهل فن بسیار مفید و ستودنی است، اما امروزه با وجود تنوع و گستردگی رشته‌های تحصیلی و ناآشنایی و کم توجهی جوانان به مباحث ادبی، فلسفی و کلامی این گونه مباحث برای آنان چندان قابل استفاده نیست و طرح مباحث اعتقادی و پاسخ به سؤالات جوانان با شیوه‌های موجود، چندان رضایت بخش و قابل فهم نمی باشد.

با اینکه سیره و سنت پیامبران و ائمه طاهرين در تبیین حقایق الهی لازم الاتباع است، متأسفانه برخی از مبلغان دینی با این تصور که ما صرفاً مأمور به وظیفه هستیم، معارف عالی و اسرار هستی را با بیانی نه چندان

متناسب، برای هر گروهی از جامعه عرضه می‌کنند. با این تصور که دارند به وظیفه اصلی خود (امر به معروف) عمل می‌کنند. وقتی به آنان گفته شود این شیوه بیانی آثار منفی دارد، می‌گویند: ما مأمور به وظیفه هستیم نه نتیجه. حال آنکه در امر به معروف، اگر شخص بداند یا احتمال بدهد که بیان او آثار منفی دارد، نه تنها وظیفه امر به معروف از او ساقط است، بلکه چنین عملی، حرام و گناه محسوب می‌شود.

امام خمینی (ره) درباره شرایط امر به معروف و نهی از منکر می‌فرمایند:

اگر مرتکب منکر به گونه‌ای باشد که اگر او را نهی کند، به آن اصرار می‌ورزد و اگر به آن منکر امر کند آن را ترک خواهد کرد، در صورتی که محذور دیگری نباشد، واجب است که به منکر امر کند، و در مورد امر به معروف نیز چنین است.^۱

با این بیان شکی نمی‌ماند که در امر به معروف، وظیفه ما صرفاً ترجمه یک آیه یا روایت نیست. آنچه بعنوان وظیفه به آن مأمور است، همان نتیجه است.

بعضی از اندیشمندان نیز در صدد بیان مسائل به زبان علمی برآمده‌اند، اما از اینکه قرآن کریم تنها کتابی است که هیچ واژه‌ای در آن بدون حساب و کتاب به کار نرفته و یکی از ابعاد اعجاز قرآن کاربرد دقیق و شگفت‌انگیز واژه‌هاست غفلت نموده یا توجه چندانی به این مقوله نکرده‌اند. در نتیجه به جای دقت در اهمیت و جایگاه واژه‌ها با استناد به «اطلاق» برخی از واژه‌ها در قرآن و روایات به دام تفسیر به رأی در

افتاده‌اند. حال آنکه بیان مطالب با مثال‌های آشنا به ذهن شنونده هیچ‌گاه به تفسیر به رأی نمی‌انجامد.

مثلاً امروزه مسئله تدبیر امور توسط ملائکه، از طریق استدلال‌های فلسفی و کلامی برای دانشجویان بیان می‌شود که البته برای آنان مفهوم نیست. در حالی که همین مسئله را در پرتو مثال آوردن جریان پیدایش تصویر در تلویزیون که در اثر امواج پدید می‌آید، به راحتی می‌توان برای آنان تفهیم نمود. این‌گونه بیان تمثیلی نه تنها به تفسیر به رأی نمی‌انجامد، بلکه برگرفته از روش خود قرآن است.

آری قرآن کریم برای تفهیم حقایق هستی، از محسوسات بشر مثل زده و اسرار هستی را در قالب مثال‌های مختلف تبیین نموده است. چنانکه مثلاً برای توضیح حضور خدا در همه هستی، به نور مثل می‌زند و همچنین مثال‌های بسیار دیگر که در آیات قرآن جلب نظر می‌کند.

نگارنده با بضاعت اندکی که دارد در طول تدریس و ارتباط نزدیک با جوانان، دریافتم که برای پاسخ به سؤالات دانشجویان، بیدارکردن حس کنجکاوی آنان و نیز برای انتقال سهل و صحیح مطالب، بهترین روش همین دقت و تدبیر در کاربرد واژه‌های قرآن و روایات و تبیین مسائل با مثال‌های آشنا به ذهن نسل امروزی است. به همین منظور جزوه کم‌حجمی در حد ۱۰ صفحه تدوین شد و در اختیار دانشجویان قرار گرفت. مطالب این جزوه با استقبال گرم دانشجویان مواجه شد و جمعی از آنان خواستند که بخشهایی از آن طی جلساتی خارج از کلاس درس توضیح داده شود. تابستان سال ۱۳۷۹ تعدادی از جلسات هفتگی را به این امر اختصاص دادیم و بخشهایی از این جزوه شرح و توضیح داده شد. مباحث این جلسات ضبط و توسط برخی از دانشجویان عزیز مکتوب شد و اخیراً

برادر بزرگوaram جناب آقای دکتر حسین مرادی که همواره از الطاف ایشان بهره‌مندم منت نهاده و کار ویرایش آن را برعهده گرفته و با عنایت فراوان ضمن اصلاح اغلاطی که در هنگام آماده‌سازی متن نوارها رخ داده بود، منبع بسیاری از آیات و روایات را نیز درج فرمودند.

در اینجا لازم می‌دانم از زحمات ایشان و برادران عزیز دانشجو که در تدوین این کتاب زحمات فراوان کشیدند، صمیمانه تشکر کنم و با اقرار به خطاها و کاستی‌های موجود به سبب تکرار بعضی مطالب و نیز ضعف جمله‌بندی‌ها که مقتضای نگارش از روی نوار است، پوزش بطلبم و خاضعانه از خوانندگان گرامی بخواهم که با راهنمایی‌های خود لغزشهای موجود در این نوشتار را به نگارنده اهدا نمایند.

خدایا چنان کن سرانجام کار تو خشنود باشی و ما رستگار
ربنا علیک توکلنا و الیک انبنا و الیک المصیر. ربنا لا تزغ قلوبنا
بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب.

محمد اجللی

زنجان - پاییز ۱۳۸۳